

І.О.Кравченко,
*кандидат юридичних наук, старший викладач
адміністративного та інформаційного права
Сумського національного аграрного університету*

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ПОБУДОВИ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

У статті на підставі аналізу діючого законодавства розглянуто організаційну будову Пенсійного фонду України та охарактеризовано основні його структурні ланки.

Ключові слова: система, структура, управління.

Пенсійного фонду України є одним із центральних органів державної виконавчої влади, а його діяльність направляє і координує Кабінет Міністрів України через Міністра соціальної політики України. Пенсійний фонд України, входячи у систему органів виконавчої влади, забезпечує реалізацію політики держави з питань пенсійного забезпечення та ведення персоналізованого обліку надходжень від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування

За своєю сутністю ПФУ, як власне кажучи і будь-який інший державний орган, являє собою складну систему. Система (від грец. *systema* – складене з частин, сполучене) – це сукупність елементів, що перебувають у відношеннях та зв'язках між собою, та утворюють певну цілісність, щось єдине [0, с.513]. Категорія «система» дуже часто застосовується у теорії державного управління та правознавства, так, наприклад, система державної влади – це структурована єдність владних відносин, що складаються внаслідок діяльності держави, державних органів, а також посадових осіб, які реалізують інтереси держави в різних сферах суспільного життя [0, с.642]. Система державного управління – цілісна система, що органічно поєднує у своєму складі: суб'єкт управління (керуючу систему); об'єкт управління (керовану систему); всю сукупність різноманітних зв'язків, які при цьому здійснюються (систему управлінських відносин щодо їх взаємодії) [0, с.641].

З викладеного видно, що кожна система має внутрішню структуру (будову), це у повній мірі стосується і системи ПФУ. Дослідження внутрішньої організації ПФУ дозволить поглянути на наявні у його діяльності проблемні моменти та розробити шляхи їх усунення.

У зв'язку із цим метою даної статті є: розглянути організаційну будову Пенсійного фонду України. Задля цього планується проаналізувати діючі нормативно-правові акти, що регламентують діяльність ПФУ.

У структуру Пенсійного фонду України входять [0]: 1) Центральний апарат; 2) Головні управління Пенсійного фонду України в АР Крим, об-

ластях, містах Києві та Севастополі; 3) Управління Пенсійного фонду України в районах, містах і районах у містах.

I. Структура та функції органів Центрального апарату Пенсійного фонду України

До Центрального апарату Пенсійного фонду включені наступні структурні підрозділи: 1) Департамент пенсійного забезпечення; 2) Департамент надходження доходів; 3) Департамент зведеного бюджету; 4) Департамент персоналізованого обліку, інформаційних систем та мереж; Департамент організаційно-інформаційної роботи та господарського забезпечення; 5) Департамент персоналу та бухгалтерського обліку; 6) Управління міжнародного співробітництва; 7) Юридичне управління; 8) Управління внутрішнього аудиту; 9) Відділ контролю та перевірки виконання актів та доручень Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України; 10) сектор з питань запобігання та виявлення корупції; 11) сектор організації державних закупівель.

Надамо загальну характеристику функцій та повноважень кожного із вищезазначених структурних підрозділів Пенсійного фонду України.

Коло основних завдань, які покладені на Департамент пенсійного забезпечення, визначає питання по забезпеченню реалізації політики держави у галузі пенсійного забезпечення і пенсійного реформування, подальшому вдосконаленні пенсійного законодавства, організації роботи по правильному застосуванню, суворому дотриманню та чіткому виконанню структурними підрозділами Фонду, їх керівниками та спеціалістами вимог відповідних законодавчих актів, нормативних та розпорядчих документів, що регламентують хід дій по призначенню та виплаті пенсій органами Фонду, налагодженні зв'язків громадського та міжвідомчого характеру з питань розробки та впровадження пенсійної реформи із міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, а також з організаціями, підприємствами та установами [0]. Разом з цим, департамент бере участь в організації аналітичної та моніторингової роботи з метою подальшого вдосконалення пенсійної системи України. Виконанням цих функцій займаються такі структурні підрозділи департаменту, як відділ організації методичної та роз'яснювальної роботи, відділ призначення пенсій, відділ спеціальних пенсій, відділ організації виплати пенсій та відділ з питань пенсійного реформування [0].

Головне завдання Департаменту надходження доходів полягає у тому, щоб здійснювати організацію діяльності органів Пенсійного фонду України та постійний контроль за своєчасним і в повному обсязі перерахуванням платниками внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також контроль за веденням обліку платників та забезпеченням правильного застосування відповідного законодавства України у цій сфері [0].

Департамент зведеного бюджету створено з метою підтримки системи пенсійного забезпечення у стабільному стані та проведення цілеспрямова-

ної виваженої фінансової політики в рамках компетенції цього підрозділу, формування ефективної бюджетної політики Фонду, спрямованої на подальше підвищення рівня державних стандартів соціального плану в умовах, за яких здійснюється досягнення економічних і соціальних цілей, намічених Кабінетом Міністрів України, забезпечення організації правильного ходу бюджетного процесу, як безпосередньо у Фонді, так і в підпорядкованих йому органах [0]. Важливо підкреслити і те, що, до кола завдань департаменту також входить діяльність по створенню та поданню на розгляд Міністерству фінансів України різноманітних пропозицій щодо проекту Державного бюджету України по забезпеченню пенсійних виплат з державного бюджету [0]. Крім цього, Департамент зведеного бюджету забезпечує організацію взаємодії із Міністерством соціальної політики з метою отримання достовірної інформації по виконанню бюджету Фонду. У складі Департаменту зведеного бюджету діють відділ по плануванню та прогнозуванню бюджету і визначенню методології бюджетного процесу, відділ оперативної та статистичної звітності, відділ консолідованої звітності, відділ планування та фінансування видатків на утримання органів Пенсійного фонду, відділ аналізу виконання бюджету [0].

Департаментом персоніфікованого обліку, інформаційних систем та мереж здійснюється вирішення кола питань по розгляду, формуванню та забезпеченню ведення реєстру державного загальнообов'язкового соціального страхування, обліку платників єдиного внеску (в реєстрі страховальників) та застрахованих осіб (в реєстрі цих осіб), забезпеченню чіткої роботи автоматизованої системи персоніфікованого обліку відомостей про фізичних осіб-платників внесків з державного загальнообов'язкового пенсійного страхування, наданню методичної та організаційної підтримки діяльності комплексної Інтегрованої інформаційної системи Пенсійного фонду України [0]. Важлива функція цього департаменту полягає також у розробці та впровадженні спеціального програмного забезпечення для автоматизованої системи обліку сплати єдиного внеску на державне загальнообов'язкове пенсійне страхування та страхових внесків у системі державного загальнообов'язкового пенсійного страхування, програмного забезпечення по обміну інформацією з Державного реєстру між Пенсійним фондом України, Державною казначейською службою України, іншими фондами державного загальнообов'язкового соціального страхування, програмного забезпечення автоматизованої системи обробки пенсійної документації. Створює та впроваджує цей орган і відповідні інформаційні мережі та програмно-апаратні засоби в системі Фонду.

На Департаменті організаційно-інформаційної роботи та господарського забезпечення покладена відповідальність за чітку організацію управлінської діяльності, господарського та діловодного, обслуговування Центрального апарату Пенсійного фонду України. Важливою ділянкою роботи є й діяльність з формування та виконання кошторису витрат на утримання центрального апарату Фонду по матеріально-технічному і транспортному забезпеченню [0]. Виконує Департамент також функцію контролю за ефе-

ктивністю та суто цільовим використанням коштів, забезпечуючи при цьому практичну реалізацію інформаційної політики держави у галузі реформування пенсійної системи. Вельми суттєвим є і те, що до кола обов'язків даного структурного підрозділу входить забезпечення доступу до публічної інформації: після того, як був прийнятий Закон України «Про доступ до публічної інформації» цей аспект набув неабиякої актуальності [0]. У цьому зв'язку не можна не відзначити такий важливий фактор у системі діяльності Департаменту, як визначення та впровадження заходів, спрямованих на створення і підтримку позитивного іміджу Фонду шляхом забезпечення зв'язків із громадськістю і тісної взаємодії з представниками ЗМІ центрального та регіонального масштабів [0]. Забезпечує даний підрозділ і виконання завдань по управлінню об'єктами державної власності, які підпорядковані Фонду.

Реалізацією політики держави у галузі державної служби та вирішенням кола питань щодо організації кадрової роботи та кадрового менеджменту, здійсненням задоволення потреби в кваліфікованих працівниках, організацією аналітичної діяльності в цій сфері відає Департамент персоналу та бухгалтерського обліку [0]. Він же займається і прогнозуванням розвитку персоналу, заохоченням працівників до кар'єрного росту, забезпеченням їх безперервного навчання з метою підвищення кваліфікації. Крім цього, до кола обов'язків Департаменту входить також документальне оформлення проходження ними державної служби та трудових відносин, робота із зверненнями громадян, формування та виконання кошторису витрат на задоволення нагальних потреб центрального апарату Фонду [0].

Головне завдання Управління міжнародного співробітництва полягає у забезпеченні, згідно до чинного законодавства України про пенсійне забезпечення та відповідно міжнародним угодам України щодо соціального забезпечення, своєчасної та в повному обсязі виплати пенсій тим громадянам України, які мешкають поза її межами, а також проживаючим на території України пенсіонерам-громадянам іноземних держав.

Пріоритетною функцією юридичного управління є забезпечення виконання державної правової політики у галузі пенсійного забезпечення, подальше вдосконалення пенсійного законодавства, відстоювання інтересів Фонду у судових інстанціях [0]. Необхідно відзначити, що метою організації юридичним управлінням цієї роботи є спрямування діяльності центральних органів та інших структурних підрозділів Пенсійного фонду України, їх керівників та працівників у ході виконання ними своїх службових обов'язків, на суворе дотримання, грамотне застосування, запобігання невиконанню та недопущення фактів порушення вимог та норм чинних законодавчих актів, інших регламентуючих та розпорядчих документів.

Управління внутрішнього аудиту має головними завданнями організацію спрямованих на пошук нових та вдосконалення існуючих способів поповнення бюджету Фонду аудиторських досліджень, контроль за суворим дотриманням кошторисної і фінансово-бюджетної дисципліни, цільо-

вим використання коштів Пенсійного фонду України, достовірністю бухгалтерського обліку [0].

На Відділ контролю та перевірки виконання актів та доручень Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України покладене завдання по оперативному здійсненню контролю та своєчасній перевірці виконання вимог чинного законодавства України, і, передусім, актів та доручень Президента України та його Адміністрації, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України. До компетенції цього підрозділу входить і аналіз причин, що призвели до порушень вимог названих документів, а також розробка і внесення пропозицій, спрямованих на швидке усунення виявлених недоліків. Управління контролює хід процесу створення та своєчасного подання на розгляд та ствердження проектів законів України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України з питань діяльності Пенсійного фонду України [0]. Даний орган відповідає за підготовку матеріалів довідково-інформаційного характеру [0]

Сектор з питань запобігання та виявлення корупції створено, у першу чергу, з метою підготовки заходів щодо недопущення у Фонді та його регіональних органах фактів корупції та контролю за виконанням цих заходів. Надається також консультативна та методична допомога у сфері антикорупційного законодавства. Сектор здійснює інформаційне забезпечення щодо здійснення заходів, спрямованих на виявлення фактів корупції та її запобігання. Працівниками Сектору проводиться організаційна та роз'яснювальна робота щодо недопущення корупції в органах Пенсійного фонду України [0].

Сектор організації державних закупівель забезпечує проведення закупівель Фондом за державні кошти товарів та послуг.

Таким чином, комплекс покладених на Центральний апарат Пенсійного фонду України, його виконавчі органи в центрі та на місцях, дозволяє досягти максимально ефективних наслідків у роботі по організаційному та аналітичному забезпеченню діяльності, неухильному дотриманню законності, цільовому використанню коштів Фонду.

II. Структура та функції територіальних органів Пенсійного фонду України

Важливе місце у системі державних органів, якими здійснюється пенсійне забезпечення, відведено системі територіальних органів Пенсійного фонду України, яка складається з: 1) Головних управлінь Пенсійного фонду України в Автономній Республіці Крим, областях, а також містах Києві та Севастополі; 2) підпорядкованих їм Управлінь Пенсійного фонду України у районах, містах і районах у містах.

Сфери їх повноважень окреслені та регламентуються, відповідно, вимогами таких засадничих документів, як: Положення про головні управління Пенсійного фонду України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі [0]; Положення про управління Пенсійного фонду України в районах, містах і районах у містах [0].

Цими територіальними управлінськими структурами здійснюється керівна та практична діяльність по соціальному забезпеченню громадян і соціального захисту пенсіонерів у межах певних регіонів держави.

Обласні управління Пенсійного фонду з метою швидкого виконання зазначеного кола завдань наділені виключно широким спектром повноважень, за допомогою яких є можливим оперативне вирішення численних питань по здійсненню соціального захисту громадян, які мешкають на території області. У цієї роботи центром уваги з'являється коло питань, які носять організуючу і контролюючу спрямованість та тісно пов'язані з роботою управлінь Пенсійного фонду у районах, містах і районах у містах та відділів соціального захисту населення.

Очолує управління його начальник, якого на цю посаду призначає правління Фонду після погодження з Міністром соціальної політики України і головою відповідної місцевої держадміністрації. Звільнення начальника з посади також здійснює Голова правління Фонду після погодження з Віце-прем'єр-міністром України – Міністром соціальної політики України. Начальник управління має певну кількість заступників, яких за його поданням призначає на посаду або звільняє з посади Голова правління Фонду після погодження з Міністром соціальної політики України [0; 0].

Управління Пенсійного фонду України у районах, містах і районах у містах, з'являючись у системі соціального захисту населення органами низової ланки, безпосередньо пов'язані з населенням, тими його представниками, яким необхідні соціальний захист і пенсійне забезпечення.

Очолує управління його начальник, якого призначає на посаду і звільняє з посади начальник відповідного обласного управління Фонду після погодження з головою відповідної місцевої державної адміністрації та Головою Фонду [0].

Основні завдання управління полягають у здійсненні обліку платників єдиного внеску на державне загальнообов'язкове соціальне страхування та збору на державне обов'язкове пенсійне страхування, веденні обліку коштів, які надходять від сплати єдиного внеску на державне загальнообов'язкове соціальне страхування, інших коштів, що призначені для пенсійного забезпечення громадян, призначенні та перерахунку пенсій, довічного щомісячного утримання суддям у відставці та підготовці документів щодо їх виплати, забезпеченні своєчасного та в повному обсязі фінансування та виплати пенсій, допомоги на поховання, інших виплат, які, відповідно до чинного законодавства, здійснюються за рахунок коштів Фонду та інших джерел, що визначені законодавством, забезпечення цільового та ефективного використання коштів Фонду та інших коштів, що призначені для виплати пенсій і щомісячного довічного грошового утримання суддям у відставці, проведення роботи по удосконаленню методів фінансового планування, звітності та системи контролю за витрачанням призначених для пенсійного забезпечення коштів, забезпечення в районі (місті) функціонування Державного реєстру з державного загальнообов'язкового соціального страхування [0].

Відповідно до кола покладених на нього завдань управління здійснює забезпечення неухильного додержання установами, підприємствами, організаціями та громадянами законодавчих актів по пенсійному забезпеченню, планування у рамках своєї компетенції доходів та витрат коштів Фонду в районі (місті), забезпечення виконання бюджету Фонду, реєстрації та ведення обліку платників єдиного внеску та збору на державне обов'язкове пенсійне страхування, забезпечення надходжень за рахунок єдиного внеску, фінансових санкцій, страхових внесків, інших платежів до бюджету Фонду, ведення бухгалтерського обліку з виконання бюджету, кошторису видатків на утримання Управління Фонду, своєчасне складання і подання у визначеному порядку затверджені звітності до обласного управління Фонду.

Управління здійснює також контролюючу функцію з дотримання платниками єдиного внеску вимог законодавчих актів щодо збору та ведення обліку єдиного внеску, надходження страхових та інших платежів у бюджет Фонду від установ, підприємств, організацій та громадян. Воно здійснює у зазначеному порядку збір відповідної звітності, проведення планових та позапланових перевірок фінансово-бухгалтерської документації, звітів та інших документів щодо правильного нарахування та сплати страхових внесків, єдиного внеску, призначення, перерахунку і виплати пенсій, довічного щомісячного грошового утримання суддям у відставці, та інших виплат, які згідно із чинним законодавством здійснюються за рахунок коштів Фонду та інших визначених законодавством джерел, контролює цільове використання коштів Фонду у установах, що здійснюють виплату і доставку пенсій.

Крім цього, управлінням забезпечується ведення Державного реєстру, своєчасне внесення до нього відповідної інформації, здійснення контролю за достовірністю інформації, поданої до Державного реєстру, та автоматизована обробка наданих відомостей, надання застрахованим особам відомостей, які містяться на їх персональних облікових картках у Державному реєстрі, проведення за вимогою платників звірення сум нарахування та сплати єдиного внеску, страхових внесків, проведення у рамках своїх повноважень інформаційно-роз'яснювальної роботи серед громадян, надання платникам єдиного внеску консультацій щодо питань застосування законодавства про збір та ведення обліку єдиного внеску, роз'яснення їхніх прав та обов'язків.

Вищезазначене дозволяє констатувати, що коло питань, які розглядаються та вирішуються Управлінням Пенсійного фонду України у районах, містах і районах у містах, є вельми актуальним та важливим. Саме цією управлінською структурою оперативно проводиться найінтенсивніша діяльність щодо призначення пенсій. На цю низову ланку покладено найважчий тягар з пенсійного забезпечення населення, і компетентність її персоналу має бути дуже високою. Саме цими управліннями по суті здійснюється функція реалізації пенсійного забезпечення, відповідальна й нелегка робота по захисту інтересів законних і прав громадян-пенсіонерів.

Таким чином, функція управління пенсійним забезпеченням взагалі та управління Пенсійним фондом зокрема, у загальнодержавному масштабі є дуже важливою складовою частиною цілісної системи управління соціаль-

ним захистом населення України. Внаслідок цього вона базується на тих же принципах, які властиві управлінню взагалі, хоча й має низку своїх специфічних особливостей. Управління у системі пенсійного забезпечення повинне базуватися у першу чергу на засадах додержання вимог чинного законодавства, що набуває сьогодні особливого значення, оскільки процес формування правової держави та ствердження принципу верховенства права не тільки триває, але й потерпає значних позитивних змін на краще.

Література:

1. Философский словарь / Под ред. И. Т. Фролова. 7-е изд. М.: «Республика», 2001. – с.720
2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
3. Про Положення про Пенсійний фонд України: Указ Президента України від 06 квітня 2011// [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/384/2011>
4. Сташків Б. Пенсія як об'єкт правовідносин в соціальному забезпеченні / Б. Сташків // Право України. – 1998. – №11. – С.89-93.
5. Сивак С. Конституційні гарантії права на пенсійне забезпечення і пенсійна реформа/ С. Сивак // Право України. – 1997. – №12. – С.70-74.
6. Соціальне страхування в Україні. Посібник / За ред. Філіпова К.І. - К. - 2002. – 300 с.
7. Про застосування Порядку формування та використання коштів резерву Пенсійного фонду: Інструкція правління Пенсійного фонду України від 18 липня 2001. – Офіційний вісник України. – 2002. – № 7. – с. 303
8. Про порядок здійснення операцій по зарахуванню і видатках коштів Пенсійного фонду України: Інструкція правління Пенсійного фонду України від 30 січня 1992 // [Електронний ресурс] Режим доступу: www.rada.gov.ua
9. Кореневський В. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України 2007 рік / Кореневський В. // Вісник Пенсійного фонду України. – 2008. – № 4 (70). – С. 10–13.
10. Маленький О. Інформаційні й комунікаційні технології як ресурс і інструмент трансформування системи соціального забезпечення / Маленький О. // Вісник Пенсійного фонду України. – 2005. – № 8 (380). – С.18–19.
11. Морозова О. Міжнародні стандарти побудови пенсійної системи / Морозова О. // «Вісник Пенсійного фонду України». – № 13. – 2004. – С.17–19
12. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011. – Відомості Верховної ради України. – № 32. – ст. 314
13. Про утворення головних управлінь Пенсійного фонду України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі: Поста-

- нова правління Пенсійного фонду України від 27 липня 2002р. // Офіційний вісник України . – 2002. – № 29. – с.171
14. Севастьянов А.К. Міжнародна сертифікація систем менеджменту: якість, екологія і безпека / Севастьянов А.К. // Бізнес і безпека. – Київ. – 2003. – № 4 – С.5-8
  15. Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993. – Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52 – ст.490
  16. Зайчук Б.О., Зарудний О.Б., Березіна С.Б., Александров В.Т., Недбаєва С.М. Пенсійний фонд України: організаційно-правові та соціально-економічні засади функціонування / Б.О. Зайчук, О.Б. Зарудний, С.Б. Березіна, В.Т. Александров. – Київ: «АВТ». – 2006. – 1056 с.
  17. Офіційний сайт Пенсійного фонду України – Режим доступу: www.pfu.gov.ua/
  18. Даценко В.В. Перспективи розвитку пенсійного страхування / В. В. Даценко // Соціально-економічна політика та розвиток регіонів в умовах переходу до постіндустріального суспільства: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпропетровськ, 21 березня 2008 р.) : у 2 томах. – Т. 2. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2008. – С. 197–198.
  19. Положення про головні управління Пенсійного фонду України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі від 27.06.2002 № 11-2 Електронний ресурс: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0581-02>
  20. Положення про управління Пенсійного фонду України в районах, містах і районах у містах від 30 квітня 2002 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0442-02>
  21. Діхтерьова В.В. Функціонування пенсійної системи в сучасних умовах: оцінка сучасного стану та перспективи розвитку / В.В. Діхтерьова // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи : матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів, магістрів та аспірантів (Харків, 19-20 лютого 2003 р.) : у 2 томах. – Т. 2. – К. : ІАЕ УААН, 2003. – С. 210–212.

Кравченко И.А. К вопросу организационной структуры Пенсионного фонда Украины. – Статья.

В статье на основе анализа действующего законодательства рассмотрена организационная структура Пенсионного фонда Украины и охарактеризованы основные его структурные элементы.

Ключевые слова: система, структура, управление.

Kravchenko.I.A. On the organizational structure of the Pension Fund of Ukraine. - Article.

On the basis of analysis of the current legislation considered the institutional framework of the Pension Fund of Ukraine and characterized its basic structural elements.

Keywords: system, structure, management.